

SOCIETATEA DE MÂINE

637

CUPRINSUL:

- Invățământ educație:** *Individualizarea educației* **C. Rădulescu-Motru**
- Probleme sociale:** *Condițiile acțiunii culturale* **Traian Herseni**
Sociologia gospodăriilor țărănești **Adrian G. Negrea**
- Probleme economice:** *O bancă ardeleană de scont și emisiune.* **Petru Suciu**
Actualități: *«Astra» are cuvântul.* **Horia Trandafir**
A doua expoziție a echipelor regale studențești **D. Focșa**
Legiuirile reacționare **S. R. Mios**
- Figuri reprezentative:** *A murit un mare gazetar: Episcopul Roman Ciorogariu* **Ion Clopoșel**
- Sate, orașe, regiuni:** *O minune în Franța: refacerea regiunilor distruse* **Alexandru Tohăneanu**
- Viața intelectuală în Nordul Transilvaniei:** *Viața socială în Sighet, Mixeria maramureșană, Dramele dela frontieră, Peisaj de iarnă* **Mihai Marina** ✓
- Cronici culturale și artistice:**
Născutul cultural **Ion Tomușa**
Școala de pictură din Dej. . **Alexandru Tohăneanu** ✓
Despre muzica de jazz . . . **Filaret Barbu**
- Discuții și recenzii:** *Noutățile vitrinei:* **Mihail Sebastian, Ion Valerian, Mircea Eliade, Mircea Damian, Lucian Blaga, Petru Manoliu, Haig Aeterian. **Pericle Martinescu****
- Pagini literare:** *Evoluția și revoluția poeziei rusești* . . . **Emilian Băcov**
Gloria Romei, Donec gratus eram tibi (Horațiu) **Liviu Albu**
- Fapte, idei, observațiuni:** *Multă obidă.—O idee bună.—Haosul moral.—Critică literară sistematizată.—Redacționale* . . **Cronicar**
- Coperta:** *Aspecte de iară.* . . . **Drăgușescu**

BCU Cluj / Central University of Cluj

Director: ION CLOPOTEL
 REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
 BUCUREȘTI 2, aviator Muntenescu 48
 TELEFON 3-91 92
 APARE LUNAR
 UN EXEMPLAR: 30 LEI

ANUL XIII
 București, Ianuarie 1936

No 1
 din C.L.C.U.
 1078 217

ABONAMENT ANUAL:

Autorități, birouri, bănci . 1500 L
 Societăți culturale, școli . . 1000 L
 Liber-profesioniști 600 L
 Funcț., studenți, muncitori . 500 L

In streinătate: dublu
 Abonamentele se plătesc anticipat

Teoria sociologică a gospodăriei țărănești

Cuprinsul: *Introducere. — Partea I. Problema generală a gospodăriei. — Cap. I. Analiza formală a conceptului de gospodărie: 1. Examenul critic al noțiunii. — 2. Înțelesul ei comun sau vulgar. — 3. Concepțiile științifice particulare: a) economică; b) demografică. — 4. Controversa gospodăriei în monografie. — Cap. II. Substratul material în morfologia gospodăriei: 1. Orientarea teoretică. — 2. Elementele morfologice: a) oamenii; b) lucrurile. — 3. Raportul dintre elemente și metamorfoza lor. — Partea II. Problema sociologică a gospodăriei. — Cap. I. Geneza sau condițiile de existență ale gospodăriei: 1. Factori condiționanți asociați: a) cosmologici; b) biologici. — 2. Factori condiționanți sociali: a) psihici; b) istorici. — Cap. II. Structura funcțională a gospodăriei: 1. Concepția dinamică a socialului. — 2. Manifestările constitutive: a) spirituale; b) economice. — 3. Manifestările regulative: a) juridice; b) politice. — Cap. III. Determinarea ontologică a gospodăriei: 1. Raportul dintre sociologie și științele sociale. — 2. Monografia sociologică și obiectul ei. — 3. Teoria unităților sociale. — 4. Natura și definiția gospodăriei.*

INTRODUCERE

Studiul de față are în primul rând un scop teoretic. Prin el se urmărește — plecând dela date cunoscute — stabilirea, pe baze de criterii științifice, a conținutului real și integral al noțiunii de gospodărie.

În exprimarea curentă nu numai limbajul comun, dar și cel științific, înfățișează gospodăria nu în totalitate, ci în părțile constitutive. Înțelegerea ei variază după punctul de vedere din care este privită și aceste puncte de vedere sunt numeroase.

Astfel, prin gospodărie s'a putut înțelege în același timp: familie, avere sau mod de conviețuire autonomă. Ori toate acestea nu erau și nu sunt decât elemente componente sau înfățișări diferite ale întregului social, realizat într-o unitate.

Dar studiul de față mai are și un scop practic. Anume, să ajute, înlesnind, cercetarea și cunoașterea gospodăriei ca realitate socială. Cu această dublă preocupare, ideea acestui studiu a izvorit și durează de multă vreme datorându-se unor împrejurări deosebite.

În campaniile de cercetări sociologice întreprinse la sate de Institutul Social Român sub conducerea D-lui profesor D. Gusti, la care am participat ca membru al secției monografice, studiul unei gospodării era o însărcinare obligatorie pentru fiecare membru, în afară de atribuțiunile lui speciale.

Îndreptarul teoretic ce servea spre orientare, dădea o seamă de indicațiuni, urmând ca fiecare cercetător să completeze studiul cu aport de gândire și observație personală.

Ca în toate problemele ce se cercetau la teren, au intervenit discuții și păreri diferite cu privire la natura sociologică a gospodăriei.

Părerile exprimate cu această ocazie alcătuiesc punctul de plecare, elementul generator, al studiului de față.

Este util oare pentru știință studiul unui fragment de realitate socială, reprezentând — ca în cazul nostru — ultimul element analitic? Răspunsul e afirmativ, bazat mai ales pe faptul că știința modernă tinde să-și tragă concluziile generale tocmai din cercetări atomistice.

Fenomenul acesta a fost semnalat în ultimul timp de mai mulți gânditori în domenii diferite.

Părăsind metoda mai veche a cunoașterii realității în înfățișarea ei vastă, panoramică, oamenii de știință preconizează astăzi mijlocul de a descoperi adevărul prin studiul fenomenului simplu, elementar.

Rezultatele sunt — după părerea lor — în plin progres.

În sociologie meritul de a fi exprimat și susținut această idee revine sociologului francez Gabriel Tarde.

«Evoluția științei în orice ordine de realități — spune el — constă în a trece de la mare la mic, de la nelămurit la precis, de la fals sau superficial la adevărat și profund»¹).

Afirmatiunile sale le sprijină sociologul francez cu exemple luate din variate domenii științifice.

În chimie spre exemplu, nu s'a făcut progres decât atunci când s'a ajuns la cunoașterea moleculei, iar în biologie la studiul celulei.

Aceeași părere o întâlnim la D-l Rădulescu-Motru, exprimată pentru psihologie.

«În psihologie sufletul omenesc era studiat în abstracto și apoi în mod artificial, redat privirii ca o plantă etichetată într'un erbariu».

«Ea constituia entități, nu personalități reale. Un pas mai departe nu s'a făcut decât atunci când s'a constituit psihologia diferențială și s'a ajuns la studiul persoanei»¹).

Nu lipsesc nici argumente practice. Unul din acestea ni-l oferă istoria doctrinelor economice. Este știut că economistul Adam Smith, denumit părinte al economiei politice, întrucât i-a determinat acesteia obiectul, a stabilit cunoscuta teorie asupra diviziunii muncii cercetând activitatea unui simplu atelier de fabricat ace.

Aceeași concepție domină și la baza cercetărilor Institutul Social Român. Ea pleacă de la premiza că sociologia speculativă nu mai e în măsură să ne ajute la cunoașterea realității sociale. Societatea ca întreg nu poate fi cercetată. Trebuie studiate mai întâi grupările omenești realizate în cele mai mici unități concrete, teritoriale, cum e satul. Dar chiar în interiorul acestuia este posibilă o diviziune în subunități. Studiind natura acestora, relațiile dintre ele și procesele la care dau naștere, putem caracteriza manifestarea integrală a unităților.

O astfel de subunitate este gospodăria. În ea se poate regăsi miniaturizat întreg domeniul socialului. De aci importanța practică a unui atare studiu confirmată de interesul ce se acordă gospodăriei în cercetările monografice. Pentru a putea fi cunoscută am oferit schița de față.

CAP. I. — Problema generală a gospodăriei

1. În orice activitate științifică se pot deosebi două feluri de cunoștințe: unele având conceptul definitiv fixat și intrat în domeniul didactic, altele care caută să și-l stabilească.

În prima ipostază rolul omului de știință este să ajute și să înlesnească răspândirea ideilor formate, în cea de a doua el trebuie să contribuie la determinarea precisă a noțiunilor spre a putea fi introduse în patrimoniul științific.

Distincția aceasta nu este decât o altă redare a deosebirii pe care o făcea Kant între judecățile analitice și judecățile sintetice.

«Oricare ar fi originea judecăților sau forma lor logică,

1) G. Tarde: *Legile sociale*, pag. 81, traducere românească.

1) C. Rădulescu-Motru: *Personalismul energetic*, pag. 24.

«există între ele din punct de vedere al conținutului o deosebire care le face să fie nu numai pur explicative, «fără să poată adăoga ceva la conținutul cunoștinței, «sau extensive, putând în acest caz să mărească cunoștința dată. Cele dintâi pot fi numite judecăți analitice, «iar celelalte judecăți sintetice»¹⁾.

În ce ipostază ne situiază cu preocuparea noastră și cum putem determina conceptul gospodăriei? Indubitabil că ne găsim în prima alternativă.

Noțiunea de gospodărie n'are până în prezent un înțeles unic, *generaliter*, unanim consimțit și care să indice pentru toată lumea aceeași realitate. Există cunoștințe și definițiuni variate asupra gospodăriei care diferă însă unele de altele în ce privește conținutul. Aceasta pentru motivul că le lipsește unitatea de concepție și criteriul științific.

Am putea spune în alți termeni că dacă nu sunt inexacte, diversele accepțiuni atribuite gospodăriei sunt incomplete și vom arăta de ce.

Problema noastră se reduce deci — împrumutând termenii Kantieni — la stabilirea unei cunoștințe extensive care să întregască prin adăogirea unor noi elemente conținutul actual al noțiunii de gospodărie.

Ce metodă vom întrebuința pentru atingerea acestui scop sau mai bine zis, cum vom determina conceptul gospodăriei?

În primul rând delimitându-i sfera.

«Dacă voim să înfățișăm o cunoștință ca știință — spune «Kant — trebuie mai întâi să putem determina cu precizie «în ce constă, ceea ce o deosebește de toate celelalte «cunoștințe, ce n'are ea comun cu nici o altă cunoștință, «prin urmare ce este caracteristic într'ansa»²⁾.

În mod obișnuit o atare grănițuire a unui ordin de fapte se face prin definirea lor fixând raportul prin genul proxim și diferența specifică.

Aceasta este și recomandarea pe care o face sociologul Durkheim:

«Primul pas al sociologului trebuie să fie definiția lucrului de care se ocupă pentru ca să se știe și el să-și «dea seama despre ce e vorba»³⁾.

Această definiție o numește «inițială», pentru că n'are ca obiect să exprime esența realității, ci trebuie să ne pună în stare a ajunge acolo mai târziu. Ea are ca unică funcțiune «să ne facă a veni în contact cu lucrurile».

În principiu, recunoaștem utilitatea și necesitatea de a urma norma indicată de sociologul francez. Numai că, în cazul nostru, ne lovim dela început de un obstacol pe care deja l-am anunțat: lipsa unei definiții, ori cât de puțin comprehensibilă, care să nu fie contestată.

De aceea, spre a înlătura dificultatea, va fi nevoie de un scurt ocol în care — gen de trecere în revistă — să examinăm critic ideile existente privitoare la gospodărie și să accentuăm elementul comun.

Căci, «nimeni — spune Croce — nu reușește să exprime un adevăr decât mulțumită diverselor soluțiuni ale problemei la care se referă»⁴⁾.

Investigațiile noastre le începem luând ca punct de plecare părerea comună.

«Punctul de plecare al întregii filozofii — scrie Fr. «Paulsen — este părerea comună. Aceasta se spune despre «desvoltarea cugetărei în colectivitate ca și în individul «luat aparte»⁵⁾.

Tot astfel după părerea lui Durkheim:

«Punctul de plecare al științei sau cunoștinței speculative n'ar putea fi altul decât acela al cunoștinței «vulgare sau practice. Numai după aceea, în modul cum «această materie comună este apoi elaborată, încep deosebirile»¹⁾.

2. După părerea comună cuvântul gospodărie este un calificativ ce exprimă ideea de activitate economică, complex de lucruri și oameni uniți pentru rezolvarea nevoilor casnice.

Astfel L. Șăineanu consemnează termenii:

Gospodin (de origină slavonă) indică ceva care ține de domn;

gospodar, însemna odinioară domnitor, se înțelege azi stăpân de casă;

a *gospodări*, a conduce o casă, și

gospodărie, însemna odinioară administrație, iar azi economia casei, menaj.

Sensul, după cum se vede, e circumscris la casă și administrația ei.

Ceva mai cuprinzător e cuvântul cu flexiunile lui în dicționarul Candrea:

«*Gospodar*, om cu stare care are casă, pământ, vite și toate cele trebuincioase, care își administrează bine gospodăria;

gospodărie, avere imobilă a unui gospodar, conducerea, ținerea unei case cu toată îngrijirea necesară, menaj, căsnicie».

Ca observații generale constatăm în definițiile de dicționar amestecul dintre bunuri, oameni și administrație — realități distincte — fără a se arăta ce anume legături le unesc.

Există totuși și în această definiție un element de relație care le apropie, anume este ideea de stăpânire și activitate a unei persoane asupra unor lucruri ce-i aparțin. Acest element trebuie reținut în vederea definițiunii ulterioare. Nici definiția sociologică nu exclude, cu vom vedea, din cuprinsul noțiunii de gospodărie ideea bunurilor și administrației lor. Ea se va deosebi însă prin perspectiva nouă sub care va privi acest complex de oameni, lucruri și activitate.

Obiectul activității gospodărești este cu alte cuvinte complet și specific. El vizează în concret ființe vii și lucruri inerte, fenomen mixt, politic și economic. Căci, în manifestarea externă a tendințelor și impulsurilor sale, omul poate să-și întindă puterile lui asupra indivizilor, ceea ce constituie domeniul politicului. Dar el mai poate să-și îndrepte stăpânirea sa, voința de dominare și asupra bunurilor materiale: terenuri, clădiri, animale; proprii prin exploatare să-i satisfacă nevoile sale variate, în care caz avem de a face cu realitatea economică.

Conceptul vulgar al gospodăriei le cuprinde pe amândouă. Nu se spune oare — ca să luăm un exemplu curent — gospodăria Statului, județului ori comunei acelei activități organizate care se referă la administrația veniturilor și cheltuelilor publice în vederea bunei stări generale a indivizilor guvernați? Dreptul public intern ca și cel internațional se ocupă deopotrivă de oameni și de lucruri.

3. Prin natura și importanța ei gospodăria trebuia să formeze de timpuriu obiect de studiu pentru științele sociale.

Istoriceste privită, ea a fost un prim nucleu de formațiune socială. Logic, ea este elementul ultim la care se poate reduce o unitate socială complexă.

Dată fiind pe de altă parte mulțimea factorilor cari îi condiționează existența, aderențele pe care le are cu

1) Im. Kant: Prolegomene. Cultura Națională, pag. 29.

2) Im. Kant: Op. cit., pag. 27.

3) Em. Durkheim: Regulele metodei sociologice, pag. 71.

4) B. Croce: Elemente de estetică, pag. 13.

5) Fr. Paulsen: Introducere în filozofie, pag. 85.

diversele manifestări ale omului, ce urma să fie studiată din numeroase puncte de vedere: ca realizare a instinctului vital, ca formă a spiritului gregar sau — considerând omul în acțiune față de lucruri — ca raport juridic între această activitate și obiectul ei. Ar fi fost firesc ca mai multe științe să-și dispute studiul ei: biologia, economia politică, dreptul, statistica, ș. a. culminând toate în sociologie. Ori lucrurile nu s'au petrecut astfel.

Științele enumerate excelau — istoricește vorbind — în abstracțiuni. Atunci când aveau să se ocupe de factorul economic în societatea omenească — spre exemplu — se crea un «homo economicus» cu existență universală, detașat de grupările omenești concrete.

Tot astfel politica era arta de a conduce oamenii, oamenii în genere, fără precizarea legăturii lor într-o unitate. Până și în știința dreptului s'a creat noțiunea unui drept natural cu sferă de aplicațiune universală, cu principii imuabile, iar în ce privește dreptul pozitiv, acesta nu a cunoscut normele diferențiate de azi, pentru anumite grupuri sociale: agricultori, industriași, etc.

Nici una din aceste științe, în consecință, nu și-a îndreptat în mod deosebit atențiunea asupra fenomenelor ce se petreceau într-o unitate concretă și redusă cum e gospodăria. Atunci când o făceau — lucrând diferențiat — vom vedea că o priveau unilateral. Ar fi rămas aceasta sarcină sociologiei. Aceasta însă, fiind de creațiune recentă, abia a avut timpul să facă față disputelor cu privire la existența ei ca știință.

Iată, pe scurt, motivul după care, credem noi, studii asupra gospodăriei din punct de vedere sociologic nu se cunosc.

În ce privește preocuparea despre gospodărie a științelor sociale particulare, vom vedea că deși se întâlnește rar, chiar atunci e lipsită de sistematizare.

a) Să începem cu concepțiile economice ale gospodăriei. În acest scop cată să dăm câteva lămuriri în prealabil.

Cele două elemente morfologice componente ale gospodăriei, adică persoanele (alcătuind în majoritatea cazurilor familii) și lucrurile (patrimoniul colectiv) au făcut să oscileze părerile economiștilor. În preocupările lor aceștia își îndreptau atenția fie asupra unuia din elemente, fie asupra celuilalt. Neputând elimina pe nici unul din ele, le subsumau, reducându-le la un principiu superior care să le înglobeze. Acest principiu în care ambele elemente se absorb, coexistând, dar confundându-se, nu e altceva decât activitatea, izvorind din raportul oamenilor cu lucruri întru îndeplinirea nevoilor.

În cursul de economie politică al D-lui profesor A. Bazilescu se poate vedea cum se oglindește noțiunea de gospodărie în concepția economiștilor.

Printre formațiunile economice colective, D-sa definește familia: «un organism economic de consumație». În această concepție se pune accentul pe elementul uman ale cărui nevoi biologice le au în vedere. Fenomenul consumației prezentat ca o caracteristică a grupului omenesc exclude principală ideea de producție și deci de bunuri acumulate în vederea unei activități. Numai că autorul singur aduce o restrângere imediată generalizării sale:

«Trebuie — spune D-sa — să facem excepție pentru familiile de agricultori din multe ținuturi, unde familia continuă să fie un organism comunist de producție, unde toți membrii familiei lucrează pe un petec de «pământ»¹⁾.

De astădată lucrurile nu mai sunt neglijate, iar consumația nu mai e singura caracteristică a acestui grup.

1) A. Bazilescu: Principii de economie politică, pag. 73, vol. I.

Alături de ea se recunoaște deci și existența activității productive, care, vom vedea mai departe, face ca familia să dobândească o structură nouă devenind gospodărie.

Lucrarea pe un petec de pământ implică o mulțime de alte activități a căror natură distinctă e determinată de acest raport specific al omului cu pământul, cu animalele și uneltele. Dar fenomenele acestea adiacente nu interesează economiștii, ci pe alți cercetători. Asupra lor vom reveni.

Nu trebuie să nedreptățim totuși pe economiști deoarece și în rândurile lor a început să se întrevadă caracterul complex al familiei de producție. Se face de sigur o greșală când se crede că prin intervenția acestui singur element, producția, ia naștere imediat gospodăria. În realitate aceasta cuprinde și elemente eterogene.

Reprezentantul acestei concepții este economistul rus Ciajanov. Făcând distincție între oameni și restul angrenajului presupus într-o activitate economică, citatul autor consideră familia ca un subiect al gospodăriei, sau «aport de muncă în gospodărie».

Există desigur între elementele componente o erarhie: «oamenii vii și activi sunt elementul organizator și creator al fiecărei economii, iar familia și raporturile decurgând din ea să fie elementul unei gospodării fără salariați».

Reprezentând noua concepție a economiei deschise după părerea economistului rus, gospodăria ar fi o formațiune defectuoasă: «familia ce nu întrebuințează munca sa salariată cum e cazul în gospodărie — imboldul principal la muncă zace în nevoia de a satisface trebuințele consumatorilor ei».

În rezumat, observăm că în această înțelegere mai complexă se recunoaște existența activității productive în gospodărie. În raportul oameni-bunuri, agentul creator e cel dintâi organizat în familie.

Intrucât munca salariată, caracteristică întreprinderilor, ar fi superioară muncii lipsită de remunerație din gospodărie, unde se au în vedere numai nevoile de consumație ale grupului familiar, e o problemă care cade alături de studiul nostru. Nu neglijăm însă existența ei și concluziile acestui studiu fără a o viza, o încadrează.

b) În cadrul aceleiași concepții științifice a gospodăriei trebuie să vorbim de o altă înțelegere a ei din punct de vedere *statistic-demografic*. Acest nou punct de privire este important mai ales întrucât se preocupă de structura numeric-biologică a grupului uman din gospodărie. Izvorită din necesități practice, în special de ordin politic, demografia își dovedește utilitatea cu ocazia aplicărilor sale la realitățile sociale. De aceea în loc să cităm părerile diverșilor doctrinari, socotim că e suficient să ne referim la aplicațiunea științei și anume la operațiunea de recensământ ce s'a făcut la noi în țară în iarna anului 1930. Desprindem din instrucțiunile ce însoțesc formulele date pentru completare recenzorilor:

«Orice gospodărie (menaj, casă sau familie) cuprinde «toate persoanele cari, unite sau nu prin legături de «familie, locuiesc în aceeaș casă și duc laolaltă un trai «comun».

Și mai departe:

«O gospodărie poate fi compusă dintr-o singură persoană, chiar dacă această persoană locuiește într-o casă «cu alte gospodării, dar nu duce o viață comună cu nici «una din ele».

Ce concluzii se pot trage din analiza acestor instrucțiuni?

Cată a se sublinia mai întâiu confuzia ce se face și aci între diversele forme de conviețuire, (menaj, familie, gospodărie) care constituiesc tot atâtea realități distincte.

Explicația acestei confuziuni este firească; prin instrucțiunile reproduse nu s'a urmărit un scop teoretic. Reținem însă ideea că în această concepție există unități de trăire, contând socialmente, fără a fi constituite în familie.

4. Părerile enumerate până aci înfățișează gradul de înțelegere al gospodăriei ca fenomen social. O înțelegere sistematică și unitară a ei nu există, deși multe din aspectele și funcțiunile sale au fost și sunt cercetate.

Institutul Social Român s'a oprit din primul moment pe teren la examinarea gospodăriei sub toate aspectele ei, ca existență autonomă. Au avut loc astfel numeroase discuții cu privire la definirea naturii gospodăriei. Cei ce se interesează de modul cum au decurs și evoluat discuțiunile, găsesc toate desbaterile problemei în dările de seamă ale ședințelor din arhiva monografică. Sunt necesare totuși câteva informațiuni sumare.

Cercetarea sociologică la teren este sistematizată și ordonată după un plan anumit. În primul rând cercetarea obiectului, realitatea socială, nu se face în ansamblu, ci fragmentar sau pe categorii de elemente ale întregului. Sunt studiate aparte fenomenele de cauză, de manifestare, relațiile, procesele înăuntrul unei unități sociale cum e satul. Subunitățile componente sunt cercetate distinct în raport cu unitatea totală.

În al doilea rând cercetătorul — deși pregătit pentru înțelegerea structurală a socialului — trebuie să aibă și o competență de specialitate.

Sunt, anume, unii cercetători pregătiți mai ales în domeniul economic, alții în cel juridic, etc. Cercetătorii grupați într-o anumită ramură a socialului formează «o echipă». Rezultatul muncii pe echipe se unifică în redactările materialului strâns.

Cu toată specializarea cercetătorului în ordini științifice distincte, există obligația ca — urmând un plan și un chestionar — să întocmească studiul complet al unei gospodării. Se înțelege că ori de câte ori, confruntat cu realitatea, planul apăsă incomplet, cercetătorul putea și era dator să-i aducă modificări, suprimând sau adăugând după împrejurări locale anumite elemente.

Studiul gospodăriei trebuia să fie însoțit de concluziunile sociologice pe care fiecare le degaja după măsura cunoștințelor și puterea de analiză. Din concluziunile sociologice ale diverselor tipuri de gospodării s'au născut mai multe controverse.

Prima controversă s'a ivit cu ocazia întrebării dacă gospodăria constituie un cadru sau o manifestare. O parte din monografiști — printre cari se găsea și dl *D. Amzăr* — susțineau că noțiunea de gospodărie implică ideea unui înveliș material ce acoperă un conținut de viață socială restrânsă. În acest înțeles noțiunea de cadru diferă de cea înțeleasă în sistemul de sociologie al d-lui *Prof. Gusti*, după care prin cadru se înțelege un ansamblu de factori omogeni ce condiționează viața socială.

Alții susțineau, dimpotrivă, că gospodăria n'ar fi altceva decât o manifestare. Și cum manifestările sunt și ele de esență diferite, unul dintre susținători, d-l *Em. Buznea*, cerea să demonstreze natura economică a gospodăriei ca manifestare având familia ca substrat.

N'a lipsit nici soluția intermediară. Ea a fost propusă de d-l *H. Stahl*, care, privind realitatea sub unghiul istoric, era de părere că gospodăria a fost la început o manifestare, dar a devenit ulterior cadru și aceasta e înfățișarea ei actuală.

Este de reținut din toate discuțiunile părerea d-lui *Buznea* că agentul creator, factorul gospodăriei, e familia și că numai manifestările economice constituie gospodăria.

Socotim însă acest punct de vedere greșit și flagrant contrazis de realități. În primul rând s'au văzut gospodării întemeiate nu de o familie, ci de o singură persoană, fie bărbat celibatar, fie femei necăsătorită sau văduvă, unde membrii familiei sunt înlocuiți prin salariați.

În al doilea rând se nesocotește structura complexă a gospodăriei și funcțiunile ei pe cât de multiple, pe atât de variate.

O altă controversă enunțată mai sus, cu privire la care au avut loc de asemeni discuțiuni, a fost aceea dacă gospodăria constituie o unitate.

În primul moment — la Runcu în 1930 — această problemă a rămas nesoluționată, continuând a rămâne ca atare și în ședințele de seminar de la București. La Cornova în 1931, reluându-se problema, șefii de echipă de astă dată, după mai multe discuțiuni, au ajuns la o concluzie împărtășită unanim.

Astfel s'a adoptat următoarea definiție și mod de înțelegere al gospodăriei, consemnat în îndreptarul metodologic pentru cercetarea ei.

«Gospodăria poate fi studiată din punct de vedere al științelor sociale particulare și din cel al sociologiei ca știință a ansamblurilor».

«Tratarea sociologică a gospodăriei se deosebește de tratările parțiale (economice, juridice, etc.) prin faptul că socotește gospodăria ca o unitate socială, deci ca un ansamblu autonom al tuturor manifestărilor condiționate de cele patru cadre. Științele particulare tratează un singur aspect al unității. Sociologia studiază unitatea în toată complexitatea ei, urmărind paralelismul dintre toate manifestările și gradul de integrare al elementelor în totalitate».

Prin adoptarea acestei înțelegeri sociologice a gospodăriei, au luat sfârșit controversele arătate mai sus. Tot odată s'au întregit și accepțiunile diverse ale noțiunii înfățișate de limbajul comun și de științele sociale.

De acum înainte problema gospodăriei reclamă o nouă înțelegere și o nouă fundamentare. Aceasta înseamnă că nu mai suntem ținuti de prezentările ei parțiale, ci trebuie să subsumăm toate părerile unei concepții de ansamblu care să înglobeze și să unifice toate înfățișările unilaterale.

Am putea exprima în mod plastic destinul acesta ca o înfățișare a unei construcții vechi ce urmează a fi dărâmată ca neîncăpătoare. Noua clădire trebuie să fie arhitectonică și cuprinzătoare. În știință însă materialul vechi nu se aruncă, ci se prelucrează.

«Deoarece cunoștința, spune Im. Kant, e în continuu progres, nu putem evita ca unii termeni deveniți clasici și transmiși încă din timpurile copilăriei științifice, să nu dea naștere la confuzii cu sensul cel mai vechi.

«Metoda analitică, întrucât este opusă celei sintetice, este cu totul altceva decât o colecție de propoziții analitice; ea înseamnă numai că pornim de la obiectul pe care îl căutăm ca și cum ar fi dat pentru a ne ridica la condițiile și posibilitățile lui»¹⁾.

Lucrul acesta înțelegem să-l facem și noi în paginile ce urmează.

CAP. II. — Substratul material în morfologia gospodăriei

1. Am analizat până acum, în mod pur formal, noțiunea de gospodărie. Mai bine zis, am căutat să vedem care este corespondentul logic, înțelesul pe care ni-l dă

1) Im. Kant: Prolegomene, pag. 43.

acest cuvânt. În fond toată operațiunea se reduce la un drum parcurs dela acest instrument de circulații «flatus voci» până la concept. Iar limitele acestuia le-am văzut până unde se întind și se restrâng.

Ne rămâne să străbatem a doua etapă, distanța dela idee la obiect, «ad-rem». Scopul acestei cercetări este destul de evident: urmează să confruntăm și să verificăm conținutul noțiunii în realitate, reliefând și proiectând în lumina cunoștinții elementele componente.

Sunt însă mai multe unghiuri și perspective din care poți privi științificește un lucru; există în special un punct de vedere «exterior», necesar și prealabil oricărei cunoștințe. Fundată pe empirism, această investigație se mărginește la aparența sensibilă a realităților concrete.

«Știința pentru a fi obiectivă trebuie să plece nu dela «concepte care s'au format fără de ea, ci dela senzație. «Datelor sensibile le trebuie să le împrumute de-a-dreptul «elementele definițiilor sale»¹⁾.

Intr-o cercetare monografică acest procedeu este im-
perativ.

«Monografia sociologică va trebui să cerceteze odată «exterior și să explice cauzal fenomenele, apoi funcțional «și în sfârșit interior prin găsirea înțelesului»²⁾.

De altfel această procedură coincide și cu treptele culturale ale cunoașterii. În primele faze ale omienirii cunoașterea se mărginește la realismul naiv care consideră obiectele așa cum sunt înfățișate direct simțurilor.

Constatarea aceasta e confirmată și de accețiunile întâlnite asupra noțiunii de gospodărie. Din analizele de până acum ideea de gospodărie cuprinde câteva elemente de ordin pur concret: oameni, casă, pământ și vite prinse într-o singură relație. Vom stăruia ceva mai târziu asupra naturii acestor relații, deocamdată urmează să lămurim o primă uedumerire care apare între înțelesul noțiunii de societate și al celeia de gospodărie.

Sunt aceste două noțiuni concordante sau se exclud? S'ar părea că noțiunea de societate presupune legături mentale inter-umane, nu și legături materiale sau raporturi între oameni și lucruri. Gospodăria care apare ca o legătură între oameni și lucruri, după cum văzurăm că este concepută în mod vulgar, ar mai fi în acest caz o societate?

«Animalele nu intră în conviețuirea socială, nici lucrurile» conchide D-l Herseni, analizând elementul con-
viețuirii umane în societate.

Există totuși și alte păreri recunoscute de însuși d-l Herseni mai departe.

«Intradevăr, unii sociologi; Rumpf, Schmalembach, concep ca relație socială și raporturile omului cu lucrurile»³⁾.

În acelaș sens se pronunță și sociologul francez citat de noi.

«Pe lângă indivizi lucrurile sunt și ele elemente integrante ale societății. «E drept că numai indivizii sunt singurile ei elemente active».

Același autor plecând dela premiza exprimată mai sus, după ce recomandă că «trebuie să studiem societatea în aspectul său exterior» facem următoarea precizare:

«Considerată astfel, ea ne apare ca o masă de po-
pulație de anumită densitate, așezată pe pământ într'un «anumit fel, împrăștiată în sate sau concentrată în orașe,

«ocupând un teritoriu mai mic sau mai mare, așezată «față de mare sau de țările învecinate într'un anumit «raport, parcursă de cursuri de apă sau de căi de co-
«municații cari țin locuitorii în legătură mai mult sau «mai puțin strânsă. Acest teritoriu, aceste dimensiuni, «configurații, compoziția populației care se mișcă pe su-
«prafața solului, constitue substratul ei. Și după cum la «individ viața psihică variază după compoziția anatomică «a creierului, tot astfel fenomenele colective variază după «substratul social. E loc astfel pentru o știință socială «care să facă anatomia societății și fiindcă o astfel de «știință are ca obiecte forma exterioară a societății, pro-
«punem să se numească morfologia socială. Morfologia «nu trebuie să se oprească însă la o analiză descriptivă, «ci ea trebuie să și explice»⁴⁾.

Constatarea aceasta exprimată cu titlul de generalitate poate fi restrânsă în cadrul problemei noastre, fiind găsită de unii cercetători valabilă și pentru gospodărie.

«În sistemul primitiv al dreptului roman, unitatea «socială nu era individul, ci un grup de oameni orga-
nizați în gospodării».

«La început când organizația gentilică are încă rădăcini «în stat, această unitate este ginta cu comunismul ei «primitiv, cu structura ei unitară, cu capul ei, — un fel «de sachem irochez — un reprezentant fără putere reală».

«Cu timpul, înaintând procesul de diferențiere, ginta «se fracționează în familii, în fruntea cărora se ridică un «pater familias».

«Dar unitatea socială cu o personalitate juridică proprie «și reală, rămâne tot un grup de indivizi organizați în «gospodărie. Și lucrurile sunt aci strâns legat între «oameni ca o consecință a comunismului primitiv»⁵⁾.

Pe baza acestor observații și constatări se poate spune că definiția gospodăriei, așa cum se desprinde din ac-
cepțiunea vulgară și a științelor sociale particulare nu
contrazice noțiunea de societate în genere. Iar elementele
ce se degajează din analiza primelor definiții ale gos-
podăriei sunt constitutive și implicite realității sociale.

1. Denumite în ansamblu de către Durkheim «mediu intern», elementele componente ale societății se împart în două categorii: lucruri și oameni.

«În adevăr, elementele care compun acest mediu «sunt de două feluri; sunt lucrurile și persoanele. Printre «lucruri trebuie să înțelegem pe lângă obiectele materiale «care sunt încorporate de societate, produsele activității «sociale anterioare, dreptul constituit, obiceiurile stabilite, «monumentele artistice, etc.»⁶⁾.

În acesta există totuși o erarbizare.

«Dar e vădit că nici dela unele și nici dela altele «nu poate veni imboldul care hotărăște transformările «sociale, căci ele nu ascund nici o putere motrică. De «sigur se cuvine să ținem socoteală de ele în explicările «încercate. Ele apasă e drept cu oarecare greutate asupra «evoluției sociale a cărei înțeleală și direcție chiar se «schimbă după ceea ce sunt ele; dar ele nu au nimic «din ceea ce este trebuincios spre a se pune în mișcare. «Ele sunt materia la care se aplică forțele vii ale so-
«cietății, însă nu desprind prin ele înșile nici o forță vie. «Rămâne deci ca factor activ mediul uman propriu zis».

(Va urma).

ADRIAN G. NEGREA

1) Em. Durkheim: op. cit., pag. 78.

2) Tr. Herseni: Monografia sociologică pag. 32 (ediția de se-
minar, 1930).

3) Tr. Herseni: Realitatea socială, pag. 30.

4) Em. Durkheim: De la méthode dans les sciences...

5) C. Stere: Evoluția noțiunii de persoană în drept.

6) Em. Durkheim: Regulele metodei sociologice, pag. 131.

Teoria sociologică a gospodăriei țărănești

(Urmare și sfârșit)

CAP. III. — Determinarea ontologică a gospodăriei.

1. În paginile precedente am analizat, pe rând, sub diverse unghiuri, gospodăria ca structură, geneză, funcțiune, ca și când acestea ar fi fost părți distincte. În fond însă, ele nu erau decât modalități ale unui tot.

Ca să poată fi studiat corpul omenesc, spre ex., deși alcătuiește un tot indivizibil, este descompus, din nevoi metodologice, în organe și funcțiuni, cercetate separat în vederea unei înțelegeri de ansamblu. Tot astfel o societate, cu tot caracterul ei complex, ca să poată fi studiată trebuie desmembrată în elemente logice.

E lucru știut că faptul social, ca realitate distinctă de fenomenele biologice și sufletești, a fost și este cercetat de mai multe științe.

Preocupate de manifestări parțiale, științe sociale sunt și economia politică, dreptul, etica. Socialul poate fi și este studiat de mai multe științe deodată. Prin urmare, din momentul acesta va trebui să deosebim sociologia nu după obiect, ci după punctul ei de vedere în cercetarea obiectului. Consecință a acestui mod de a concepe știința și realitatea socială, s'a făcut și se face distincție între sociologie ca știință a întregului social și între economie politică, drept, ca științe sociale ce se ocupă cu părți ale întregului, privite ca totalități secundare.

Aceste totalități secundare nu sunt, după cum am văzut, decât realități logice. În fond nu există decât raporturi între indivizi și moduri calitative cari se disting între ele.

«Câte relațiuni deosebite între oameni, raporturi morale, juridice, economice, politice, religioase și relații de limbă, tot atâtea științe deosebite cari se numesc: morală, drept, economie politică, politică, lingvistică, știința religiilor, etc.»¹⁾

Reluând o idee a lui Auguste Comte, economistul francez susține că științele sociale îmbrățișează «înfățișeri diferite ale societății». Trecând din domeniul științei în domeniul realului, trebuie să arătăm — și vom reveni spre a demonstra — că societatea sau faptul social nu este altceva decât un concept ideal fără un corespondent concret. Sensibil, societatea și faptul social sunt analoage intru câțiva fenomenelor sufletești de care luăm cunoștință prin trăirea lor, fiind trăite interior, fără a le atinge și percepe spațial. Dar după cum faptele sufletești nu se pot concepe decât realizate într-o unitate de conștiință, tot astfel faptul social nu apare decât în unități complexe întrunite. Deosebirea primordială dintre ele rezidă așa dar în număr. De altfel ideea aceasta o exprimă însăși terminologia științifică, după care sociologia înseamnă vorbire despre «socius».

Odată stabilite aceste premize, cată să cercetăm mai de aproape în ce constă o unitate socială, cari sunt diversele raporturi ce apar în interiorul său și cum sunt cercetate de știință.

Considerațiile acestea ne obligă, deci, să expunem și punctul nostru de vedere în problema obiectului sociologiei și a raportului ce există între sociologie, științele sociale și monografie.

Știință a societății este și sociologia ca și dreptul, economia politică, lingvistica, dar între ele există deosebire nu numai asupra punctului de privire, ci și asupra

obiectului. Sociologia se ocupă de fenomenul gregar în universalitatea lui, adică în afară de orice individuațiune. Ea se ocupă cu legile și condițiile generale de existență ale societății. Nici o altă știință nu are acest obiect.

Privită pe acest plan și concepută în felul acesta, sociologia își găsește asemănare și înrudire cu biologia și psihologia, tot științe ale generalului. Științele sociale ocupându-se de raporturi calitativ definite ale fenomenului social generic, prezintă același grad de universalitate. Astfel, dreptul, urmărind dezvoltarea pașnică a unei societăți, delimitează sferile de libertate ale indivizilor. Economia politică se ocupă de modurile de producție, utilizarea și repartitia bunurilor. Lingvistica, cercetând mijlocul de comunicație prin viu grai a ideilor și sentimentelor de la individ la individ sau grup, are ca obiect tot raporturi simple din complexul de relații reclamate de viața socială.

Existând raporturi de dependență între realitățile ce formează obiectul științelor particulare și obiectul sociologiei, în mod implicit va exista raport de dependență și între științele sociale față de sociologie.

Intr'un mod destul de apropiat — nu e locul să accentuăm diferențele — precizează d-l Herseni problema.

«Științele sociale dinamice evolutive, scrie d-sa, studiază transformările sociale fără să se ocupe de aprecierea lor. Nu se întreabă de e bine sau rău, ci dacă a fost, ce, cum și de ce. Sunt de două categorii: ale generalului (social), care vor să stabilească legile de evoluție socială cu aplicabilitate universală sau cel puțin tipologică, pretenție împărțită între știința istoriei, filosofia istoriei, istoria socială și economică și sociologia; ale particularului, cari stabilesc și explică evenimentele istorice concrete după determinările lor speciale, cum e istoria cu multiplele ei ramificații, politica socială, culturală, a artelor, a religiilor, a filosofiei»¹⁾.

După ce am fixat în felul acesta pozițiile respective ale sociologiei, știința totului social, și ale științelor sociale, științe ale înfățișurilor sau modurilor particulare de manifestare ale totului social, ne mai rămâne să precizăm rolul monografiei sociologice.

În sistemul de sociologie al profesorului Gusti, monografia e considerată ca o metodă de cercetare. E drept că ea e împodobită și cu attribute de alt ordin, dar acestea sunt secundare.

Personal socotim această concepție insuficientă, ea nu concordă nici cu înțelesul și nici cu rolul pe care îl joacă știința noastră, mult mai important. Dovada că înțelesul monografiei este mult mai larg ne-o furnizează însuși teoreticianul ei sociologic, Traian Herseni.

«Știm toți, spune el, ce e o monografie. Un studiu integral și aprofundat al unei părți restrânse din obiectul unei științe. Așa, istoria unui singur rege este o monografie istorică, geografia unei singure regiuni, o monografie geografică. Păstrăm întocmai această semnificație obișnuită»²⁾.

Dacă acesta este înțelesul monografiei în genere, studiul integral și aprofundat al unei părți din câmpul științific, ar fi să alterăm și să denaturăm acest înțeles,

1) Charles Gide. Economie politică trad. rom. pag. 2.

1) Tr. Herseni. Monografia sociologică pag. 15

2) Idem. Op. cit. pag. 17.

atribuindu-i pe acela de metodă, ceea ce înseamnă mijloc sau cale pentru descoperirea unui adevăr.

Tot astfel în ce privește rolul monografiei sociologice. Ca să evidențiam că însemnătatea ei e mult mai mare, ne mărginim să arătăm câteva caracterizări ale ei pornite dela însuși autorul sistemului.

«Pentru a obține mai multă certitudine și demnitate, sociologul trebuie să cerceteze personal faptele. Sociologia trebuie să părăsească metoda indirectă de interpretare a faptelor culese de alții și să devină o știință vie, de observație nemijlocită. În locul omului și al societății abstracte, sociologia va cunoaște realitatea lor concretă. Astfel ea nu va mai împlini rolul umil de știință servitoare și va renunța desigur și la prezumția de a fi regina altor științe. Metoda monografică deschide sociologiei posibilitatea de a se constitui în știință autonomă alături de științele considerate consacrate. Observația sistematică la care ne duc cercetările monografice nu înseamnă așa dar pentru sociologie o metodă facultativă, ci însăși condiția ei de existență ca știință»¹⁾.

Suntem în totul de acord cu această idee subliniată a profesorului Gusti. Monografia, condiție de existență a sociologiei, are o valoare imensă în sociologie și nu poate fi redusă la simplul rol de cenușereasă. Monografia sociologică nu este numai o metodă și nici știință auxiliară. Mai mult decât condiție de existență a sociologiei, ea trebuie să fie însăși sociologia. Între ea și sociologie este un raport genetic și unul de finalitate. Funcțiunea monografiei sociologice este de a structura concret și mula pe realitate conceptul abstract al științei. Căci fenomenul acesta nu este unic, ci general în știință. De cele mai multe ori domeniile științelor nu servesc decât ca etichetă.

Să luăm spre exemplu istoria. Termenul acesta este generic și ar rămâne suspendat dacă l-am considera numai în sine. Abia când e determinat de un obiect capătă înțeles. Avem astfel istoria universală, istoria Românilor, istoria Franței, istoria Evului mediu, a artelor, a comerțului sau a unui singur domn. Adevărata istorie constă tocmai în aceste fragmentări și detașări din timp și în spațiu a unor fapte întâmplătoare. Nu se poate imagina o istorie a întregului trecut de pretutindeni în suprafață și adâncime, până a se confunda cu infinitul. E imposibil de conceput. Același lucru cu știința dreptului. Noțiunea ar fi eu totul abstractă, dacă n'ar fi determinată ca: drept civil, penal, comercial, român, francez. Cu alte cuvinte există în orice știință un obiect abstract, eticheta, și un obiect concret, de specie.

Enunțată în principiu, orice subdiviziune a unei științe constituie o monografie. Una e știință generală, cealaltă specifică. E adevărat că în practică și în funcțiune, chiar etichetele ar trebui să dobândească câte un conținut, extrăgând esența și principiile științelor subordonate. Astfel geografiile particulare culminează într-o geografie generală. Zoologia și botanica, științe ale vieții, culminează în biologie. Numai în sociologie lipsa de sistematizare și orientare a domnit și domnește încă. Ar fi timpul ca, prin analogie, să transpunem și aci stările de fapt din celelalte științe. Să imităm adică științele înrudite. Soluția ar fi ca să se adopte și aci distincția între sociologia generală, aceea care s'ar ocupa cu principiile, condițiile de existență ale societății, natura faptului social, metodă și legi, și sociologia specifică, o determinare a celei dintâi și o structurare în concret care să muleze

principiile pe unități sociale. Am avea deci de o parte, sociologia generală, știința a principiilor, și sociologia monografică, specificația celei dintâi, care se ocupă cu unități sociale și individualizate, indiferent dacă această unitate socială se numește Europa, România sau Ne-reju românesc, așa cum istoria se restrânge dela perspectiva universală până la o țară, o cetate sau un om.

Deși aparent nouă și contradictorie față de sistemul adoptat, părerea aceasta este de o comună evidență. O dovedesc nu numai citatele făcute din profesorul Gusti și Tr. Herseni, ci și felul cum s'a experimentat monografia. Căci curios, monografia, care exista și era socotită ca metodă, s'a servit în studiul unui sat de alte metode științifice. Deci o metodă cu metode.

Cine deschide cartea lui Herseni va găsi vorbindu-se acolo de metodologia generală și metodele unei monografii sociologice rurale, printre cari la metodologia specială se află enumerate: convorbirea sociologică, tehnica lucrărilor, materialul documentar, muzeul sociologic, metoda colectivă, prelucrarea materialului, iar H. H. Stahl, în a sa Tehnică a monografiei sociologice enumără alte numeroase mijloace de cercetare. Nu numai atât, dar diviziunile muncii la teren reclamă un concurs de științe diferite și specialiști cunoscători: geografi, istorici, psihologi, economiști, toate aceste științe și toți acești cercetători vor apela și la concursul celorlalte discipline. Se utilizează de ex. ancheta statistică până și la descânțece.

În concluzie deci, monografia nu e o metodă decât într'atât întrucât aporturile ei ar fi folosite de știința generală. Ea este știință socială cu câmp restrâns, determinat și structurat. Rolul ei este acela de a se ocupa de studiul unităților sociale, indiferent care e întinderea acestora.

3. Dar cum sunt unitățile sociale, cum se clasifică ele și din ce categorii face parte gospodăria? Inversând definiția dată mai sus monografiei și în dezvoltarea aceleiași idei, formal, putem spune despre unitatea socială că e obiectul concret cu al cărui studiu se ocupă monografia sociologică. Dualitatea de noțiuni monografie-unitate socială e corelativă.

După cum diferă sistemele de sociologie, consecință a variatelor concepții, tot astfel nu există adevăruri stabilite sau cel puțin asemănări de concepții cu privire la definiția, natura și clasificarea unităților sociale. Problema unităților n'a fost definitiv rezolvată printr'un consimțământ general nici în monografie, unde alte întrebări și-au găsit răspunsul. Aceasta se datorește și faptului că cei doi teoreticieni ai sistemului: Vulcănescu și Herseni, n'au stăruit în special asupra lor. Preocuparea lor s'a îndreptat mai ales asupra angrenajului general și problematicei sociologice. Tot din această cauză cel din urmă, care a dat și cea mai bogată contribuție teoretică asupra unităților, din lipsa unui criteriu unitar, nu înfățișează o concepție tranșantă și categorică.

După ce definește unitățile sociale: ansambluri de manifestări cu oarecare stabilitate și consistență, ce pot fi studiate integral și nu se pot clasa neforțat la o singură manifestare, revenind, ne spune că fiind întretăeri de cadre și manifestări, după nota fundamentală hotărâtoare, unitățile pot fi clasificate la unele sau altele.

În principiu definiția de mai sus este exactă și noi o împărtășim. Nu suntem însă de acord asupra părerii că unitățile sociale sunt întretăeri de cadre și manifestări, putându-se clasifica la una sau alta din ele, după nota preponderantă.

Privindu-le ca totalități, unitățile sociale pot fi examinate cauzal genetic, în ce privește condiționarea lor, cât și ontologic, privind natura lor. Tot astfel ele pot

1) D. Gusti. Prefață la Teoria monografiei sociologice, de Tr. Herseni.

fi clasificate, dar în acest caz urmează a fi găsit un alt criteriu decât cel de până acum. Căci încercările de clasificare ale unităților sociale existente se bazează pe criterii mai subiective și deci arbitrare. De aceea credem că și clasificările făcute pe baza sistemului nostru pot fi modificate fără a împrumuta teorii străine activității noastre, ci utilizând fondul aceluiași principii. Pentru aceasta cată să mergem și să căutăm esența vieții sociale care ne va da cheia de deslegare a problemei.

«În fond unitatea care activează și ni se prezintă sub aspect de manifestare este substratul, existența, care se manifestă»¹⁾.

Rămâne să procedăm deci cauzal genetic și să cercetăm izvorul, factorul generator al fiecărei unități.

Înarmați cu aceste criterii nu ne va fi greu, analizând raportul individ societate, să ne dăm seama de felul și tăria legăturii care îi unește pe indivizi laolaltă, creind acele complexuri de manifestări. Vom întâlni astfel unități în care factorul asociativ este imanent, impus de o necesitate naturală. Individul se naște într-un mediu unde se află ținut printr-o legătură firească. Denumim aceste unități *colectivități*, termen adecvat și filologic (coligo-ligere = a lega, a uni). Exemple de colectivități, cu titlu enumerativ, sunt: rasa, naționalitatea, neamul, familia, clasa, confesiunea. Aci legătura este fixată anterior și peste voința indivizilor. Ei n'o creează, ci o primesc dela natură.

Există în al doilea rând unități în cari cadrul social este preexistent și obiectiv, fixat de o voință externă, autoritară, depășind pe indivizi.

Numim aceste unități cu titlul generic de *comunități* (comunio-munire = a întări). La rândul lor comunitățile se subdivid în trei mari categorii. O primă categorie sunt cele de natură organică, prin faptul că societățile sunt în funcție și de teritoriu. Din această categorie fac parte statul, județul, orașul, satul, gospodăria.

A doua categorie de comunități sunt instituțiunile, înțelegând aci, după sensul obișnuit, acele grupări auxiliare unităților organice, dar care n'au legătura teritorială, cum sunt în genere toate serviciile publice, regimente, gări, spitale, închisori, uzine.

Tot în clasa comunităților se mai întâlnește a treia categorie de unități: corporative, în care factorul asociativ sub formă de cadru este tot preexistent. Spre deosebire de comunitățile organice și instituționale, comunitățile corporative apar sub prima formă ca operă spontană a indivizilor, cum sunt, spre exemplu, fundațiunile și serviciile de utilitate socială. Intervenind însă dreptul public cu norme imperative și protectoare, cadrul devine tot rigid și exterior indivizilor.

În această categorie intră pe lângă fundațiuni și serviciile de utilitate socială, universitatea, biserica și altele. În sfârșit, ultima clasă de unități sunt acelea în cari factorul asociativ este de natură voluntară. Acestea sunt asociațiunile, unități sociale născute ca rezultat al unui liber decret al activității omenești. Individul e fixat în unitate pe bază de acord, putând-o părăsi fără constrângere și sancțiuni.

La rândul lor asociațiunile lasă să se distingă trei categorii de unități: ideologice, în care indivizii sunt uniți pe baza unor idei sau afecte comune: partide politice, confrerii, ligi; lucrative, în care indivizii sunt atrași printr'un interes material, spre exemplu bănci, cooperative, fabrici, etc., profesionale, în care indivizii sunt mânați de ocupația sau îndeletnicirile lor: syndicate,

trupe de teatru și altele. Le rezumăm în următorul tablou sinoptic:

<i>Factorul asociativ</i>	<i>Unitatea</i>	
<i>Natura</i>	<i>Colectivitate</i>	
<i>Autoritatea</i>	<i>Comunități</i>	{ <i>Organice</i> <i>Instituțiuni</i> <i>Corporațiuni</i> <i>Ideologice</i> <i>Lucrative</i> <i>Profesionale</i>
<i>Voința</i>	<i>Asociații</i>	

Problema unităților sociale necesită însă un studiu mai vast. Vom reveni cu alt prilej asupra acestei probleme. Deocamdată ne mărginim din motive metodologice să schițăm, în treacăt, liniile ei mari.

4. Întrebarea esențială care se pune însă e următoarea: este gospodăria o unitate socială? Dacă este, atunci în se clasă și categorie intră și care e natura ei?

Din cele expuse până acum, răspunsul la prima întrebare nu poate fi decât afirmativ. Gospodăria este o unitate socială, ca una ce prezintă analizei științifice un ansamblu de manifestări cu structură complexă și autonomă. Cât privește clasificarea ei, elementele sale componente ne înlesnesc răspunsul. Am văzut că unul din elementele esențiale este angrenarea ei geografică sau încorporarea ei la un teritoriu. Tot odată am remarcat cadrul ei necesar și extern individului. Ori, toate acestea sunt caracterele comunităților organice, cărora le aparțin satul, orașul, cartierul. Gospodăria este deci o comunitate organică.

Este important de specificat cu acest prilej deosebirea de clasificare între familie și gospodărie. Având ca însușire esențială legătura de rudenie, biologică, ce unește pe indivizi, factorul asociativ fiind deci de ordin firesc, urmează că familia intră în clasa colectivităților.

Ni se va obiecta poate că în gospodărie nu se poate invoca un raport vizibil preexistent, un cadru mai dinainte fixat, în care indivizii să se integreze. Spre a ne dispensa pe noi de formularea acestui răspuns, cităm părerea d-lui Stahl dintr'un studiu de monografie.

«Scurt spus, regula cea mare a vieții familiale contemporane din Drăguș este următoarea: pe deasupra oamenilor considerați ca indivizi și a voințelor lor, există o realitate care întrece și animă, realitatea gospodăriei. Orișice detaliu din viața oamenilor este determinat de necesitatea existenței neîntrerupte a acestei unități sociale a gospodăriei. Lucrul acesta se vede deosebit de clar în momentul când o discrepanță se ivește între anumite cazuri particulare din viața familială, cum e de pildă cazul gineririi și forma juridică făcută pe măsura normalului. Dreptul obișnuit și toată seria de deprinderi în legătură cu viața de neam, sunt izvorite și făcute pe măsura cazurilor normale în cari adică bărbatul aduce în casa lui pe femei și ca atare el este reprezentantul și stăpânul gospodăriei. Situația privilegiată pe care o are el ca bărbat se datorește însă faptului că în dosul lui stă gospodăria. Repetăm, este vorba aci de o regulă obișnuită, nicidecum de o regulă a codului»¹⁾.

Ea nu devine comunitate decât prin dobândirea unui nou caracter, atașamentul teritorial. O familie de proletari în care nimic nu aparține membrilor ei, începând dela locuință și până la procesul de producție, rămâne o colectivitate. Paralelismul și procesul acesta de transformare se poate urmări și la colectivități mai mari. Astfel

1) Traian Herseni, Op. cit. pag. 164.

1) II. II. Stahl. Sistemul onomastic drăgușean. Arhiva socială, 1934, pag. 85.

un neam, prin fixare și dobândire de proprietăți, constând în terenuri, poate deveni un sat. Același lucru pentru națiune, colectivitate de proporție mai vastă. Cât timp nu este așezată pe un teritoriu, cazul evreilor și țiganilor, rămâne colectivitate risipită. De îndată ce se fixează în anumite granițe, se poate forma un stat independent sau un fragment de popor în federația altui stat.

Rămâne de lichidat o ultimă întrebare privind natura gospodăriei. Asupra acestei probleme am văzut în prima parte a studiului nostru și reamintim cu acest prilej, că au stat și stau față în față două concepții, una după care gospodăria, văzută în elementele ei concrete, apare sub o structură materială putând fi definită, în substanța ei, agregat de lucruri și oameni.

Vorbind de ideologia statului țărănesc, d-l C. Rădulescu-Motru afirmă că: «această ideologie se întemeiază pe instituția reală a gospodăriei țărănești în care omul, munca și pământul formează un tot indisolubil, cu o menire în care neamul și pământul se identifică»¹).

Cealaltă concepție, susține că gospodăria, fiind o societate ca ori care alta, nu poate fi privită în substanța ei, care lipsește, ci numai în funcțiuni. De o parte deci o concepție substanțialistă materială, de alta, una funcțională.

De partea căreia stă adevărul?

Ca să răspundem e nevoie să recapitulăm în prealabil concluziunile de până acum, ce ne vor servi drept premise. Am spus că gospodăria e o unitate socială, cu alte cuvinte un ansamblu de manifestări unitar structurate din care se desprinde un sens. Această concepție e în strictă concordanță cu școala profesorului D. Gusti, după care societatea este manifestare, deci funcțiune. Părerea nu e izolată. Deși deosebit ca sistem, în mod similar se exprimă un filosof al dreptului:

«Societatea în definitiv nu e substanță, ci un fel de a fi colectiv al indivizilor cari o compun»²).

Tot în același sens desprindem o părere a lui Leopold von Wiese:

«O societate cu substanță ca realitate proprie nu există. Există însă o sferă socială a vieții umane care se desfășoară alături de cea biologică și sufletească, într-o plasă nesubstanțială de relații, sferă din care provine orice cultură umană»³).

Aceasta fiind concepția generală asupra societății și

societalului ca fenomen universal, urmează să ne întrebăm cum concepem și definim gospodăria.

Privită sub un câmp mai larg, gospodăria apare ca o realizare în concret a principiului sociabilității sau instinctului gregar născut în oameni. Ea închide o totalitate de viață, înțelegând prin totalitate un fel de a fi, un gen de a exista al existenței.

Structural și morfologic, ea realizează o categorie socială autonomă, un sistem închis de raporturi între oameni, de o parte, animale și lucruri de alta, iar logic reprezintă tipul societății organice simple.

Având o existență și o finalitate proprie, încercare a omului de a se realiza pe sine și depăși prin perpetuare, ea poate fi privită ca un factum.

În erarhie ontologică, gospodăria formează un moment de trecere de la viața naturală pur animalică și deci nesocială, către viața socială bazată pe cultură și spiritualitate. Completat de bunurile materiale: pământ, instrumente, animale, omul duce o viață pe un plan redus la conservarea lui biologic-economică. Nici instinctul sexual, o primă treaptă spre social, nu creează societatea propriu zisă.

Convenirea îndelungată, psihismul și spiritul comunitar realizează unitatea și specificul gospodăriei.

Mărginindu-ne la studiul ei tipologic, constatările desprinse până acum ne îndrituiesc să afirmăm că gospodăria este produsul și tot odată elementul generator al unei forme specifice și determinate de viață socială. Anume ea e proprie și caracteristică vieții rurale.

Între viața de gospodărie și aglomerările urbane există o adâncă incompatibilitate. Vestigiu de viață patriarhală, gospodăria există datorită în primul rând fondurilor de teren, agregatului material din care membrii comunității extrag direct, cu ajutorul animalelor și instrumentelor, hrana, îmbrăcămintea și tot ce contribuie la menținerea existenței lor fizice.

În contact nemijlocit cu elementele naturii și supuși influenței acestora, în mod permanent, însăși viața spirituală dobândește o coloratură specifică. De aci și caracterul ei organic în sensul că acțiunile și manifestările agenților gospodăriei, oamenii, sunt încorporate într'un angrenaj de elemente materiale.

Așa dar gospodăria s'ar putea defini: unitate socială simplă, de natură organică, formată dintr'un ansamblu de manifestări isvorite dintr'un complex de viață ce înglobează oameni și lucruri.

Adrian G. Negrea

1) C. R. Motru. Ideologia statului țărănesc.

2) G. Renard. Recenzie E. A. Poulropol. Arhiva socială 1934 pag. 139.

3) L. V. Wiese. Recenzie Tr. Herseni. Arhiva socială 1933 pag. 225.

DISCUȚII ȘI RECENZII

Gellu Naum: Drumețul Incendiar (Poem).

Nenorocul acestui tânăr prin degetele căruia ung firele premiului ca niște prelingeri de miere, este că a sosit prea târziu. Poezia lui Gellu Naum, fidelă unui supra-realism dacă nu mort, în orice caz, scos din circulație astăzi, ar fi făcut senzație acum câțiva ani când poezii știau să «amestece farfuriile ochilor cu amurgul și să-și scobească creierul ca pe un nas scotând din adâncuri mucii triști ai premiului», ne mărturisește d. Gellu Naum. *Drumețul incendiar* vrea să fie o poezie revoluționară, însă de fapt e o poezie pură, invadată poate de o sexualitate violentă, dar presărată cu imagini așa de pure și admirabile încât de multe ori ți-e frică să nu se spargă sub ochi recitându-le mereu. Însă ceea ce constituie farmecul și pericolul acestor poeme e

curiositatea lor. Adeseori ești fixat de încântația versului, fără să mai poți urmări vreun gând, vreun subiect. Dealtfel, poezia d-lui Gellu Naum e străină de orice, ea fiind servitoarea fidelă a obsesiilor și halucinațiilor poetului. Obseso-sexuale și halucinații revoluționare, împletite în frageda plasă a unei melodioase respirații lirice.

Ion Iovescu: Nuntă cu bucluc

(Ed. «Cugetarea»).

Un autor nou nu numai în sensul că e la prima lui apariție, dar și în acela că aduce un material, dacă nu inedit, în tot cazul ignorat de scriitorii noștri de azi, d. Ion Iovescu, nu greșit, deși puțin exagerat, a fost numit «un nou Creangă». Ceea ce i-a adus acest rău epitet este bogăția folclorică a romanului său, element de care abuzează de multe ori, sau care constituie

o neprecupețită contribuție în literatura noastră actuală. Spre deosebire de toți ceilalți scriitori, d. Ion Iovescu vine dintr'odată cu o viață, cu personaje și cu o atmosferă singulară. Tărâșmea «Nuntă cu bucluc» e un fragment al vieții dela țară în care abundă imaginile sănătoase și solide ale țăranului poet, înțelepciunea simplă și profundă a omului crescut între stelele cerului și brazdele pământului, înfățișat, voioșia și trăznăile figurilor «stafidite» cum le spune autorul, de babe, de moși sau de tineri dela țară. În producția actuală de romane moderne, stilate, intelectualizate, neise de prea multă psihologie și deșteptăciune, apariția d-lui Ion Iovescu, pare tot atât de temerară, singulară și naivă, ca și o floare de pădăie veritabilă într'un salon încărcat cu trandafiri de hârtie.

P. Mart.